

การเสริมสร้างสันติภาพตามแนวพระพุทธศาสนา
EMPOWERING A PEACE ACCORDING TO BUDDHISM

¹พระครูปริยัติพุทธิคุณ (ยีน ภูมุงคุณ), ²พระปลัดภักตร์วัฒน์ สีลเตโช (โพนสิงห์)
และ ³จตุรรัตน์ ญาณสถิตย์

¹Phrakrupariyatthikhun (Yuen Phumungkhun),

²PhraPalad Pakrawat Silatejo (Phonsing) and ³Jutarat yansathit

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ประเทศไทย
Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand

aom5558@hotmail.com

Received: August 28, 2024; **Revised:** November 9, 2024; **Accepted:** December 25, 2024

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอแนวคิดและแนวทางในการเสริมสร้างสันติภาพของพระพุทธเจ้าอันเป็นพุทธสันติวิธีพร้อมทั้งนำเสนอแนวทางและขั้นตอนการนำไปประยุกต์ใช้เพื่อก่อให้เกิดสันติภาพในเรื่องอื่นๆ สันติภาพเป็นเรื่องของมนุษย์ผู้มีปัญญาที่ต้องการใช้เหตุผลเข้าแก้ปัญหาที่เกิดจากความขัดแย้งทั้งในระดับปัจเจกชนด้วยกันหรือในระดับรัฐกับรัฐ แนวทางการสร้างสันติภาพที่พระพุทธศาสนามอบแก่ชาวโลกคือ ไตรสิกขา ที่มีกระบวนการอันสำคัญ ดังนี้ คืออันประกอบด้วย การควบคุมพฤติกรรมตนเอง ไม่เบียดเบียนผู้อื่นทั้งกายและวาจา สมาธิคือการฝึกจิตให้ได้พบกับความสุขขั้นสูงคือฉานสุขอันเป็นสันติภาพภายใน และสุดท้ายได้แก้ปัญหาคือการฝึกเจริญปัญญาเพื่อให้รู้และเข้าใจตามความเป็นจริงว่า ชีวิตมนุษย์เกี่ยวข้องสัมพันธ์กันจึงควรอยู่ร่วมกันด้วยเมตตาและความเอื้ออาทรต่อกัน ดังนั้นการเสริมสร้างสันติภาพตามแนวพระพุทธศาสนาจึงมุ่งเน้นการเดินทางสายกลาง หรือ มัชฌิมาวิถี ซึ่งเป็นหนทางนำไปสู่สันติ ในทางพระพุทธศาสนา คือ การเดินทางบนหนทางสู่อริยมรรคมีองค์แปดประการ ที่ยึดแนวทางปฏิบัติเพื่อให้

¹ อาจารย์ ดร. สาขาวิชาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น

² อาจารย์ ดร., หน่วยวิทยบริการจังหวัดกาฬสินธุ์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น

³ รองผู้อำนวยการ, โรงเรียนพระปริยัติธรรมสามัคคีวิทยาคม จังหวัดกาฬสินธุ์

เกิดความรู้แจ้งด้วยปัญญา เพื่อให้การดำเนินชีวิตดำรงอยู่ในศีลธรรม โดยเริ่มจากสัมมาทิฐิ คือ การเห็นชอบ เข้าใจในสิ่งที่ถูกต้องและดีงาม สันติจึงต้องเริ่มจากภายในเป็นสำคัญ

คำสำคัญ : สันติภาพ; พระพุทธศาสนา; การเสริมสร้างสันติภาพตามแนวพระพุทธศาสนา

Abstract

The objective of this article is to present the concept and approach of This study presents an analysis of the plan of action for making peace found in the story of Buddha as a Buddhist means for achieving peace and its implications for making peace in similar cases. Peace is an endeavour in which human beings, who possess intellect, employ reason to overcome conflicts among both individuals and states. The way to achieve peace that Buddhism gives to the world is a process called ‘the Threefold Training:’ training in higher morality, which consists in controlling one’s speech and action so as not to harm others; training in higher mentality, which consists in the mental-control practice leading to the high meditative state of equanimity, in which one experiences all pervading inner peace; and training in higher wisdom, which consists in developing insight to comprehend the truth that all human beings are related to each other, and thus should live together with loving kindness and compassion. A Buddhist peace making that focuses on the middle way or to be the way which brings to peace. For Buddhism is the path into the Noble Eightfold Path by holding the practice for appearing enlightenment by wisdom. For moving on into moral. By beginning from Right View to be make the good thing and good understanding. Peace has to start from inner.

Keywords : Peace; Buddhism; Empowering a peace according to Buddhism

บทนำ

สันติภาพเป็นความต้องการของมนุษย์ในทุกยุคทุกสมัย แต่สันติภาพในโลกใบนี้ก็ยังไม่เคยเกิดขึ้นอย่างถาวรเสียที ดูได้จากเมื่อสงครามโลกครั้งที่ 1 ยุติลง ทุกประเทศต่างหวาดกลัวต่อภัยสงครามและพยายามสร้างสรรค์สันติภาพร่วมกัน แต่ 20 ปีต่อมา สงครามโลกครั้งที่ 2 ก็เกิดขึ้นอีก ระเบิดปรมาณูที่ทำลายล้างเมืองฮิโรชิมา ประเทศญี่ปุ่น ทำให้ทุกประเทศหวาดหวั่นพรั่นพรึงต่อสงคราม จึงเกิดการก่อตั้งองค์การสหประชาชาติขึ้น ด้วยหวังว่าสันติภาพจะเกิดขึ้นได้อย่างสมบูรณ์ แต่สงครามที่เกิดขึ้นในเวลาต่อมา เปลี่ยนรูปแบบจากการใช้กำลังทหารและอาวุธสู้รบกันเป็นสงครามเย็น คือการแข่งขันกันสะสมกำลังอาวุธ กำลังทางเศรษฐกิจแทน เพื่อขัดขวางการขยาย

อำนาจของกันและกัน ยิ่งส่งผลให้เกิดความขัดแย้งและความรุนแรงในระดับต่างๆ ไปทั่วโลกมากขึ้น จวบจนถึงปัจจุบันถึงแม้ว่าความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยี จะทำให้โลกเกิดการ พัฒนาเติบโตไปในด้านวัตถุอย่างก้าวกระโดด มีการคมนาคม การติดต่อสื่อสารถึงกันได้ทั่วโลกอย่าง ไม่มีพรมแดน แต่ปัญหาความมั่นคงทางด้านสันติภาพ ยังไม่เกิดเสถียรภาพขึ้นในโลก และที่สำคัญ องค์การสหประชาชาติ มีความพยายามดำเนินการตามแนวทางการเสริมสร้างสันติภาพในระดับโลก โดยได้กำหนดระเบียบวาระเพื่อสันติภาพ (Agenda for Peace) โลก ด้วยมาตรการหลัก 3 ประการ (กรมองค์การระหว่างประเทศ กระทรวงการต่างประเทศ, ออนไลน์) คือ 1) ใช้การทูตเชิงป้องกัน (Preventive Diplomacy) เน้นการป้องกันไม่ให้เกิดข้อพิพาทหรือควมคุมไม่ให้ข้อพิพาทขึ้นต้น ลูกกลมไปเป็นความขัดแย้งที่รุนแรง 2) การทำให้เกิดสันติภาพ (Peacemaking) การนำคู่ขัดแย้งมา ตกลงร่วมกัน โดยเน้นช่องทางการเจรจาหรืออย่างสันติ เช่น การไกล่เกลี่ย และ 3) การรักษาสันติภาพ (Peacekeeping) การส่งกองกำลังสหประชาชาติเข้าไปดูแลสถานการณ์ในพื้นที่ที่มีการ ทำสงครามสู้รบกัน โดยทุกฝ่ายเห็นชอบ ซึ่งเป็นวิธีที่สามารถนำไปสู่การป้องกันสถานการณ์ ไม่ให้ ลูกกลมบานปลาย และช่วยทำให้เกิดสันติภาพดังกล่าวข้างต้นได้ด้วยนอกจากนี้ สหประชาชาติยัง ริเริ่มแนวความคิดเกี่ยวกับการเสริมสร้างสันติภาพ (peacebuilding) ขึ้น เพื่อส่งเสริมสันติภาพ ระยะยาวในพื้นที่ที่เคยมีความขัดแย้งและป้องกันไม่ให้ความขัดแย้งปะทุขึ้นมาอีก โดยให้ ความสำคัญกับกระบวนการฟื้นฟูโครงสร้างสถาบันของรัฐ การสร้างความปรองดองและส่งเสริมการ พัฒนาศักยภาพของสถาบันและบุคลากรของประเทศ ซึ่งเป็นพื้นฐานที่จะนำไปสู่การแก้ไข ความ ขัดแย้งที่ต้นเหตุ อาทิ ความยากจน การจัดการและจัดสรรทรัพยากรที่ไม่เป็นธรรม ปัญหา โครงสร้างพื้นฐาน

ส่วนในภาคศาสนาต่างๆ ที่สำคัญในโลกอธิบายถึงสันติภาพไว้ว่าในหลักธรรมคำสอนของ ทุกศาสนาต่างมีจุดร่วมอย่างเดียวกันคือการพยายามแนะนำมนุษย์และสังคมให้สร้างสันติภาพให้ เกิดภายในจิตใจก่อน เพื่อเป็นพื้นฐานในการสร้างสันติภาพภายนอก สิ่งสำคัญคือศาสนิกชนของแต่ละ ศาสนาต้องเข้าถึงหัวใจหรือแก่นแท้ของศาสนาที่ตนนับถือให้ได้เพื่อแปรสภาพจิตใจให้เกิด สันติภาพภายในตน ซึ่งเป็นพลังที่สำคัญยิ่งในการขับเคลื่อนกระบวนการแก้ไขปัญหาวิกฤตการณ์ ต่าง ๆ และสร้างสันติภาพภายนอกให้เกิดขึ้นในสังคมตลอดถึงการดำรงรักษาสันติภาพไว้ให้ยั่งยืน ต่อไป โดยเฉพาะที่สำคัญพระพุทธศาสนาได้แบ่งสันติภาพออกเป็น 2 อย่าง ได้แก่ สันติภาพภายใน และภายนอก โดยสันติภาพภายใน หมายถึง การที่สภาวะจิตได้บรรลุพระนิพพาน ซึ่งเป็นสันติภาพ ที่แท้จริงและสูงสุดในพุทธศาสนา ซึ่งเกิดขึ้นจากการฝึกฝนอบรมพัฒนาตนตามหลักไตรสิกขา และ สันติภาพภายนอก หมายถึง ความอยู่ดีมีสุขของประชาชน ของสังคม หรือของทั้งโลก ซึ่งเป็นภาวะ

ที่ทุกคนมองเห็นรับรู้ได้เป็นภาวะที่เกิดขึ้นจากการที่สังคมมีความสงบเรียบร้อย ไม่มีการรบราฆ่าฟัน ไม่มีสงคราม อยู่ร่วมกันโดยไม่เบียดเบียน (พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต), 2546)

บทความนี้ผู้เขียนมีความประสงค์ที่จะนำเสนอแนวคิดและแนวทางในการเสริมสร้างสันติภาพของพระพุทธเจ้าอันเป็นพุทธสันติวิธีพร้อมกับนำเสนอแนวทางและขั้นตอนการนำไปประยุกต์ใช้เพื่อก่อให้เกิดสันติภาพในเรื่องอื่นๆ ซึ่งการปฏิบัติตามหลักธรรมของพระพุทธองค์โดยหลักธรรมหลากหลายที่เอื้อต่อการสร้างสันติภาพและการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ

ทฤษฎีสันติภาพ

สันติภาพ ตรงกับภาษาอังกฤษว่า peace ซึ่งพจนานุกรมฉบับ Oxford Advanced Learner's Dictionary (Oxford University, 2005) ให้ความหมายไว้ 3 นัย ได้แก่ 1) สันติภาพ หมายถึง สถานการณ์หรือช่วงเวลาในประเทศหรือพื้นที่หนึ่ง ๆ ไม่มีสงครามหรือความรุนแรง (a situation or a period of time in which there is no war or violence in a country or an area) 2) ภาวะแห่งความสงบเงียบ (the state of being calm or quiet) และ 3) ภาวะแห่งการดำรงชีวิตอย่างมีมิตรภาพโดยปราศจากข้อโต้แย้ง (the state of living in friendship with somebody without arguing) ส่วนภาษาไทยพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถานให้ความหมายของคำว่า สันติ หรือ สันติภาพ หมายถึง ความสงบ ส่วนอีกความหมายหนึ่ง หมายถึง ความสุข เมื่อนำความหมายทั้งสองมารวมเข้าด้วยกัน ให้ความหมายของสันติภาพ คือ ความสงบสุข (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546) ความหมายของสันติภาพ มีความแตกต่างกันไปตามทัศนคติ ความเชื่อ ค่านิยม และการมองปัญหาสังคมที่เชื่อมโยงกับสันติภาพ ความหมายหนึ่งอาจได้รับการยอมรับจากคนกลุ่มหนึ่ง แต่อาจไม่เป็นที่ยอมรับของคนกลุ่มอื่นก็ได้ ขึ้นอยู่กับแนวทางการมองปัญหาที่เน้นความสำคัญของปัจจัยในการเกิด และการแก้ไขสันติภาพที่แตกต่างกันในระดับบุคคลกับระดับโครงสร้าง บางกลุ่มพิจารณาปัญหาสันติภาพจากแง่มุมที่ว่า แท้จริงแล้วปัญหาในระดับโครงสร้างมิได้แยกจากระดับบุคคล จึงกล่าวได้ว่า สันติภาพ หมายถึง ภาวะแห่งความสงบ ซึ่งมีความหมายในระดับแคบก็ได้ กล่าวคือ มุ่งถึงความสงบสุขในระดับปัจเจก และในความหมายที่กว้าง กล่าวคือ ความสงบสุขในระดับสังคม อาจหมายถึงสังคมในระดับแคบ เช่น ระดับครอบครัว หรือกว้างออกไปกว่านั้น คือ ในระดับประเทศ หรือระดับโลก แต่ไม่ว่าจะเป็นในระดับใด แก่นแท้ของสันติภาพก็คือ ความสงบสุข ซึ่งเป็นสภาวะที่ผู้คนสามารถใช้ชีวิตได้อย่างปกติสุข โดยปราศจากการเบียดเบียนกัน ด้วยวิธีการต่างๆ นั้นเอง

จุดเริ่มต้นของทฤษฎีสันติภาพ โดยเป็นทฤษฎีที่ยอมรับว่าสงครามในฐานะมาตรการหนึ่งในการรักษาสันติภาพการแสวงหาคุณูปการจากทฤษฎีเพราะมีประโยชน์ต่อการสร้างทฤษฎีสันติภาพ จึงจำเป็นต้องศึกษาทฤษฎีสงครามให้เข้าใจ เพราะทฤษฎีสันติภาพมีลักษณะบางอย่าง

สอดคล้องกับทฤษฎีสังเคราะห์ในแง่ความสัมพันธ์ระหว่างเป้าหมายกับวิธีการของทฤษฎีสันติภาพ 3 ประเด็น ได้แก่ สันติภาพไม่ใช่การยุติสงคราม การทำสงครามเป็นการศึกษาเฉพาะเรื่องกลยุทธ์ วิธีการเท่านั้น และสงครามเป็นเรื่องของการกระทำในสภาพการขัดแย้ง เครื่องมือสำหรับการสร้างสันติภาพ สามารถจำแนกตามภารกิจ ดังนี้ การทูตแบบถาวร วิธีการจัดการกับความขัดแย้งแบบไม่เป็นทางการ มาตรการทางการทหาร มาตรการทางเศรษฐกิจและสังคม การพัฒนาทางการเมือง และมาตรการทางการบริหารจัดการ มาตรการความยุติธรรมและกฎหมายและมาตรการการสื่อสารและการศึกษา แนวทางสังคมนิยมเป็นความหวังใหม่แห่งสันติภาพ แสดงออกมา 2 ลักษณะ คือ แสดงออกทางความสิ้นหวัง กับปฏิกริยาของประชาชนมีแนวโน้มจะส่งเสริมการเกิดกระแสจิตวิญาณ และโมหะจริต ยึดมั่นในแนวคิดของตนโดยไม่สนใจใคร การจัดระเบียบทางเศรษฐกิจเพื่อสันติภาพ เกิดจากการประชุมสำคัญที่เกิดขึ้นโดยกลุ่มนักวิชาการและนักธุรกิจ มีข้อสรุป 2 ประเด็น ได้แก่ จุดจำกัดของการเจริญเติบโต (The Limits to Growth) กับจุดเปลี่ยนของมนุษย์ (Mankind at the Turning Point) ทางกฎหมายและการเมืองให้ความสำคัญของสันติภาพและต้องการให้บรรล่วัตถุประสงค์ในการปฏิบัติตามกฎหมาย เช่น กรณีเกิดข้อพิพาททางกฎหมาย อาจใช้ระบบและบุคลากรที่เป็นทางการ ทางกฎหมายและทนาย เช่น ศาล ฯลฯ เป็นต้น กระบวนการการสร้างสันติวิธีมี 2 ขั้นตอน คือ พยายามป้องกันไม่ให้เกิดความขัดแย้งขึ้นพยายามแก้ไขความขัดแย้งและรักษาเยียวภายหลังความขัดแย้งสิ้นสุดลง โดยสามารถสรุปทฤษฎีสันติภาพและสันติวิธี ที่สำคัญของโลก (ศรีมงคล เทพเรณู, 2555) ได้ดังนี้

1. ทฤษฎีสันติภาพของอาดัม เคิร์ล เสนอวิธีศึกษาสันติภาพ โดยการพิจารณาความสัมพันธ์ที่ไม่สันติและความสัมพันธ์ที่สันติ

2. ทฤษฎีสันติภาพของโยฮัน กัลตุง ได้เสนอทางเลือกใหม่ให้กับสังคม คือ สิ่งที่เราเรียกว่าสันติภาพเชิงโครงสร้าง โดยได้ตั้งสมมติฐานเกี่ยวกับสันติภาพ เพราะเป็นสันติภาพในสังคมให้ศึกษาในแง่ของศาสนาและพื้นฐานความต้องการของมนุษย์ เช่น ต้องการดำรงชีวิต ต้องการความเป็นอยู่ที่ดี เป็นต้น

3. ทฤษฎีสันติภาพของท่านพุทธทาสภิกขุ ให้ความสำคัญของสันติภาพ เพราะครอบคลุมความต้องการสันติภาพ จำแนกสันติภาพเป็นระดับบุคคล ระดับสังคมและระดับโลก ประกอบด้วยด้านสังคม ด้านการเมือง ด้านเศรษฐกิจ ด้านวัตถุ และด้านจิตใจ จะเห็นว่าจากทักษะเรื่องสันติภาพของพระธรรมปิฎก มุ่งเน้นการสร้างสันติภาพจากภายในอันเป็นหลักสำคัญทางพระพุทธศาสนา ให้สำรวจกิเลสของมนุษย์ ซึ่งเป็นเรื่องภายในและเป็นบ่อเกิดจากการขาดสันติภาพภายในจิตใจ โดยแนวทางการส่งเสริมสันติภาพตามแนวท่านพุทธทาสภิกขุ จัดว่าเป็นทางเลือกสำหรับมนุษย์ 2 ส่วน คือ ปัจเจกบุคคลกับส่วนของสังคม โดยแนวทางส่งเสริมปัจเจกบุคคล คือ ส่งเสริมให้มีการศึกษาดี

ถูกต้องสมบูรณ์ ทั้งด้านวิชาชีพ ศีลธรรมที่ถูกต้อง ส่วนทางด้านส่งเสริมทางสังคม ให้มีระบบเศรษฐกิจที่ถูกต้องมีการศึกษาที่ถูกต้อง สำหรับด้านเศรษฐกิจการเมืองหรือเศรษฐศาสตร์เป็นความพยายามของมนุษย์ที่จะค้นหา สร้างรูปแบบ การดำเนินชีวิต แม้แต่การปรองดอง (Harmony) ทั้งกายและใจ ในปัจจุบันที่มีการค้นพบวิถีชีวิตแบบใหม่ที่เน้นด้านคุณธรรมในการสร้างความมั่นคงพิทักษ์ประโยชน์ เกิดกระแสการค้นคว้าวิถีชีวิตด้านการผลิตแบบใหม่ เรียกว่า “สังคมนิยม” ที่มีผลมาจากการแสดงออกทางสีหน้ากับกระแสสมัยจิตวิญญู โมหะจริต ยึดมั่นในความคิดของตนจึงเกิดการต่อต้านและต้องการเอกภาพในวิธีการและแนวทางการดำเนินชีวิตในประเทศสังคมนิยม

ส่วนแนวความคิดของสมาคมนักศึกษานานาชาติเพื่อสันติภาพของโลก (NGO ของ UN) วิเคราะห์สันติภาพออกเป็น 9 ระดับ ได้แก่ สันติภาพภายในบุคคล ระหว่างบุคคล หมู่คณะ และภายในเผ่าพันธุ์ ฯลฯ เป็นต้น ดังนั้นจากทฤษฎีสันติภาพข้างต้นนั้น การสร้างสันติภาพ คือ การปรับเปลี่ยนความขัดแย้งอย่างสร้างสรรค์และสร้างสภาพแวดล้อมเพื่อสันติภาพ การสร้างสันติภาพทำให้โลกมีความปลอดภัย เพราะฉะนั้นการศึกษาสันติภาพ จำเป็นต้องอาศัยปัจจัยทางจิตวิทยาเข้ามามีส่วนร่วม เพราะธรรมชาติในการสร้างมนุษย์ให้มีความแตกต่าง เนื่องจากจิตวิทยา คือ วิชาที่ศึกษาพฤติกรรมหรืออาการกระทำต่างๆ ของมนุษย์และสัตว์ เกี่ยวกับพฤติกรรมปรุงแต่ง ซึ่งพฤติกรรมเหล่านั้นจะถูกควบคุมและจำกัดโดยสิ่งแวดล้อมรอบๆ ตัว มนุษย์มีความเชื่อ คือ ความเชื่อโยงโดยอัตนัยของบุคคลระหว่างที่หมายของความเชื่อกับลักษณะคุณสมบัติ

ส่วนองค์การสหประชาชาติได้ให้ความสำคัญกับ “สันติภาพ” โดยให้ความหมาย ความสำคัญของสันติภาพไม่ใช่เพียงแต่ความสงบหรือไร้สงคราม แต่ “สันติภาพ” ยังหมายถึงสังคมที่มีการพัฒนา ความเป็นธรรม ไม่มีความเกลียดชังในภาวะไร้สงคราม ผู้คนไม่ได้สู้กันด้วยอาวุธ แต่ยังคงมีความรุนแรง ไม่เป็นธรรมในสังคม ทำอย่างไรที่จะปรับเปลี่ยนความรุนแรงเหล่านั้น ให้กลายเป็นกระบวนการสร้างสันติภาพเชิงบวก เอื้อให้ทุกคนสามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างเสมอภาค ดังที่ดัชนี Global Peace Index หรือ GPI (Institute for Economics & Peace, Online) แสดงให้เห็นว่าจำต้องมองจาก 3 มุมของกลุ่มปัจจัยบ่งชี้เหล่านี้ 1) ความปลอดภัยและความมั่นคงในสังคม (Societal safety and security) ได้แก่ ระดับความผิดทางอาญาที่เป็นที่รับรู้กันในสังคม, จำนวนผู้ลี้ภัยและผู้พลัดถิ่นภายในประเทศต่อจำนวนประชากรทั้งหมด (%), การเมืองมีเสถียรภาพ/ไม่มีเสถียรภาพ, ระดับการสร้างความปลอดภัยที่กระทำโดยรัฐ (Political Terror Scale อาทิลักษณ์ิรัฐ การคุมขังผู้ที่ทำกิจกรรมทางการเมือง การบังคับให้สูญหาย), ผลกระทบจากการก่อการร้าย, จำนวนฆาตกรรมต่อประชากร 100,000 คน, ระดับอาชญากรรมที่ใช้ความรุนแรง/อุกฉกรรจ์, ความเป็นไปได้ของการประท้วงที่จะใช้ความรุนแรง, จำนวนการจำคุกคุมขังต่อประชากร 100,000 คน, และจำนวนเจ้าหน้าที่ด้านความมั่นคงภายในประเทศและตำรวจต่อ

ประชากร 100,000 คน – ทั้งนี้ ยังมีองค์ประกอบที่นับรวมความรุนแรงในครอบครัว (domestic violence) และการฆ่าตัวตาย เป็นต้น 2) ความขัดแย้งภายในประเทศและระหว่างประเทศที่ยังดำเนินอยู่ (Ongoing domestic and international conflict) ได้แก่ จำนวนและระยะเวลาของความขัดแย้งภายในประเทศ, จำนวนการเสียชีวิตจากความขัดแย้งที่จัดตั้ง (organized conflict) ภายในประเทศ, จำนวน ระยะเวลา และบทบาทของความขัดแย้งจากภายนอก, และความสัมพันธ์กับประเทศเพื่อนบ้าน และ 3) ยุทธภาวิวัฒน์/การขยายอิทธิพลทางทหาร (Militarization) ได้แก่ ค่าใช้จ่ายทางการทหารต่อ GDP (%), จำนวนเจ้าหน้าที่ติดอาวุธต่อประชากร 100,000 คน, ปริมาณการถ่ายโอน/นำเข้า/ส่งออกอาวุธตามแบบ (conventional weapons), การผ่อนคลายมาตรการเข้าถึงอาวุธเล็กและอาวุธเบา, ศักยภาพของอาวุธหนักและอาวุธนิวเคลียร์, และภาระทางการเงินที่มีกับ UN Peacekeeping Mission สอดคล้องกับพระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต) ที่ไม่เห็นด้วยกับนิยามสันติภาพที่คนทั่วไปมักมองว่า “สภาพไร้สงคราม ไม่มี ความขัดแย้ง ไม่มีการรบราฆ่าฟัน เบียดเบียนกันรุนแรงอย่างที่เราเห็นได้ชัดเจน” ภาวะที่ไร้ความสงบสุขและขาดสันติ ยังคงดำรงอยู่ในรูปแบบอื่นๆ เช่น การเอารัดเอาเปรียบกันเพราะมุ่งผลประโยชน์ ไร้การช่วยเหลือเกื้อกูล ดังนั้น “ภาวะขาดสันติภาพในโลกนี้ จึงมีหลายแบบ” และสามารถสรุปแนวคิดสันติภาพว่า 1) ปฏิบัติต่อผู้อื่นให้ถูกต้อง 2) ไม่นำความต่างศาสนามาแบ่งพรรคแบ่งพวก 3) สร้างจิตสำนึกใหม่ในการรวมกลุ่มของมนุษย์ 4) พัฒนาภาวะจิตใจที่ไร้พรหมแดน 5) ยอมรับความจริงสากลที่เป็นกลาง มีผลเสมอกันแก่ทุกคนและทุกศาสนาในโลก ด้วยหลักความเป็นมนุษย์ที่สากล คือ แผ่ความรู้สึกที่เป็นมิตร มีเมตตา ด้วยความรักความปรารถนาประโยชน์สุขต่อทุกคนโดยไม่มีการแบ่งแยก 6) การยอมรับท่าทีอนุรักษ์จะต่อเพื่อนมนุษย์ด้วยเมตตา ต่อสังคมด้วยปัญญา ศาสนามีคุณค่า ทำหน้าที่อำนวยความสะดวกต่อมวลมนุษย์ และช่วยให้มนุษย์ได้เข้าถึงสังขาร คือ ความจริงซึ่งเป็นภาวะของชีวิต (พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), 2538)

ปัญหาสันติภาพเป็นสิ่งที่มนุษย์ได้พยายามหาทางวิธีการ มาตรการแก้ไขปัญหาต่างๆ ด้วยความปรารถนาสร้างสรรค์สังคมสันติสุขพร้อมๆ กัน จึงเกิดความพยายามใช้แนวทางต่อสู้แบบสันติวิธี 3 อย่าง ได้แก่ สันติวิธีในการสร้างประชาธิปไตยและเสรีภาพ และคนกลุ่มใดชอบใช้ความรุนแรง ฯลฯ เป็นต้น จึงมีการมอบรางวัลโนเบล คือ บุคคลที่มีผลงานในทางบุกเบิกความสัมพันธ์ที่ดีในการอยู่ร่วมกัน โดยให้มีสันติภาพเกิดขึ้นมีการปรองดองแบบประชาธิปไตย มีสิทธิมนุษยชนเท่าเทียมกัน อาทิเช่น ฌอง อองรี ดูนองค์ (Jean Henri Dunant) ผู้ก่อตั้งสภากาชาดและการประชุมเจนีวาสิทธิมนุษยชน นางองซาน ซูจี ต่อสู้ไม่รุนแรงในการเรียกร้องประชาธิปไตยและสิทธิมนุษยชนและ บารัค โอบามา ใช้ความเข้มแข็งในการสร้างความเข้มแข็งให้กับการทูตระหว่างประเทศและความร่วมมือระหว่างผู้คนทั่วโลก ฯลฯ เป็นต้น

สรุปได้ว่าสันติภาพตามวิทยาการสมัยใหม่ หมายถึง สภาวะแห่งความสันติ การไม่มีสงคราม ไม่มีความรุนแรงเกิดขึ้น หรือ การยุติความขัดแย้งให้สงบลง หรือหมายถึงสภาวะแห่งความเงียบ หรือความสุข ในตัวบุคคล ซึ่งความหมายแปรผันไปตามแต่ภูมิภาค วัฒนธรรม ศาสนา และการศึกษา โดยเน้นไปถึงสันติภาพภายนอก ที่เกี่ยวกับการรุกรานสิทธิเสรีภาพของบุคคลต่างเชื้อชาติ ต่างสีผิว ต่างวัฒนธรรม ความเหลื่อมล้ำทางสังคม ความเป็นอยู่และเศรษฐกิจของคนในประเทศเดียวกัน สงครามเศรษฐกิจ และการขัดแย้งผลประโยชน์กันระหว่างประเทศ ซึ่งเกิดขึ้นอยู่ทั่วโลก วิธีการสร้างสันติภาพตามวิทยาการสมัยใหม่ มุ่งเน้นไปที่การต่อต้านความไม่ยุติธรรม ต่อต้านการเอารัดเอาเปรียบ ต่อต้านความรุนแรง ต่อต้านความขัดแย้ง ต่อต้านสงคราม ต่อสู้รณรงค์เพื่อเรียกร้องให้เกิดสันติภาพทั้งในแง่สันติภาพของบุคคล ในสังคม ประเทศ และโลก

สันติภาพตามหลักพระพุทธศาสนา

พระพุทธศาสนาอุบัติขึ้นในโลกนี้ นับ 26 ศตวรรษ มีหลักธรรมคำสอนเป็นวิธีการดำเนินชีวิตของผู้คนไปสู่วิถีอารยธรรมไปสู่การพัฒนาสันติภาพ โดยเริ่มที่การพัฒนาบุคคล ให้อยู่กับด้วยหลักเว้นจากการเบียดเบียนกันด้วยกายวาจา มีท่าทีปรารถนาดีต่อกัน ด้วยไมตรีจิตมิตรภาพ มีความมุ่งมั่นสู้ปัญหา และมีปัญญาใคร่ครวญไตร่ตรองให้รอบด้านในการที่จะทำการทั้งหลาย โดยตระหนักว่าไม่ทำลายตน สังคม และสภาพแวดล้อม การที่ธรรมจะเข้ามาอยู่ในเนื้อตัวของผู้ปฏิบัติ นอกจากจะเป็นเพราะการมีจิตสำนึกในการฝึกหัดพัฒนาตนทั้งด้านศีล จิต และปัญญาของผู้ศึกษาเองแล้ว ส่วนสำคัญก็เป็นเพราะพระปัญญาคุณของพระพุทธเจ้า ที่ทรงตรัสรู้ธรรมด้วยพระปัญญา แต่พระธรรมนั้นจะออกผลในทางปฏิบัติแก่พหุชน ก็เพราะอาศัยพระมหากรุณาธิคุณ ที่ทรงมีต่อสรรพสัตว์ จึงทรงนำพระธรรมนั้นมาแสดงแก่ชนจำนวนมาก และทรงบำเพ็ญเพื่อการให้ชนจำนวนมากได้ลิ้มรสอมตรสนี้ตลอดพระชนม์ชีพ ในทางปฏิบัติ ผู้คนในสังคมก็ควรอยู่กันในเมตตาไมตรี ไม่มุ่งทำร้าย ทำลายกัน โดยมีหลักเกณฑ์ขั้นต่ำ ให้มนุษย์รักษา สรรวมกายวาจา ไม่เบียดเบียนกัน ไม่ละเมิดล่วงเกินสิทธิ์ของผู้อื่น เป็นต้น รวมเรียกว่า ในระดับกายวาจาก็สำรวม มีศีล เป็นเครื่องกำกับ การมีศีล เป็นเครื่องประกันในขั้นหนึ่งว่า มนุษย์อาจจะไม่เบียดเบียนกัน ด้วยกายเวลา แต่เพียงแค่ขั้นศีลนี้ ไม่พอสำหรับการจะสถาปนาสันติภาพได้ เพราะการมุ่งปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ และข้อปฏิบัติ จะทำให้รู้สึกแห้งแล้ง ไร้น้ำใจ ไร้ชีวิตชีวิต จึงต้องพัฒนาศึกษาลึกไปอีกขั้น คือ เข้าไปถึงจิตใจ กล่าวคือ การฝึกหัดพัฒนาตนให้มีท่าทีปรารถนาดีต่อเพื่อร่วมโลก ธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม การเห็นคุณค่าของธรรมชาติ ความสามารถในการสู้ปัญหา อดทน เข้มแข็ง ใฝ่รู้ ใฝ่สร้างสรรค์ มุ่งมั่นสู่เป้าหมาย ไม่ใจเสาะเปราะบาง ซึ่งรวมเรียกว่า พัฒนาตนด้านจิตใจ ทั้งการรักษาศีล และการมีท่าทีต่อเพื่อนมนุษย์ ต้องพยายามให้เกิดขึ้นพร้อมกับการพิจารณาเป็นคุณค่า ไตร่ตรองผลดีผลเสีย แล้วลงมือปฏิบัติ ด้วยความรู้ความเข้าใจ การที่ต้นเข้าไปเกี่ยวข้องหรือจะลงมือปฏิบัติกิจการใด

ต้องทำด้วยความรู้ ความเข้าใจ ไม่ทำด้วยความลุ่มหลงมัวเมา ไปตามกระแสของความอยาก เมื่อมีความรู้แล้วก็ทำการด้วยความรู้ นั้น รวมเรียกว่า พัฒนาตนด้านปัญญา จึงเห็นได้ว่าการพัฒนามนุษย์ในด้านศีล จิต และปัญญา เป็นการมุ่งไปสู่วิถีแห่งสันติภายใน กล่าวคือ เป็นวิถีทางอันประเสริฐเมื่อเข้าถึงความสุข เมื่อเกิดสันติภายในแล้ว ก็หวังในขั้นหนึ่งว่า ด้วยการถือคติเมตตาไมตรี สันติภาพจะแผ่ขยายออกไปสู่สังคมและโลกกว้าง ในทางปฏิบัติผู้ศึกษาจึงนำหลักคำสอนที่ทรงแสดงนั้นมาปฏิบัติให้เกิดผลอย่างจริงจัง เพื่อให้เข้าถึงสันติตามกำลังความสามารถด้วยความไม่ประมาท โดยมุ่งฝึกพัฒนาตนในกายวาจา ไม่มุ่งทำร้ายผู้อื่น พัฒนาตนด้วยจิตใจให้ไม่ทำที่ปรารถนาดีต่อเพื่อร่วมเกิดแก่เจ็บตาย มีความเข้มแข็ง มั่นใจ ใฝ่รู้ ใฝ่สร้างสรรค์ และพัฒนาตนด้านปัญญา มุ่งศึกษาด้วยมันพิจารณาให้เห็นความจริงของโลกและชีวิต เมื่อพัฒนาตนได้ครบกระบวนการนี้แล้ว ก็หวังได้ว่าสันติจะเกิดขึ้นแก่ชีวิตและแผ่กว้างไปถึงโลกสืบไป (พระมหากษัตริย์ ตรุโณ, 2551) ดังที่ พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส (นินิบุญยากร) (2554) กล่าวถึงพุทธวิธีการสร้างสันติภาพในการแก้ปัญหาความขัดแย้งในหนังสือ “พุทธสันติวิธี : การบูรณาการหลักการและเครื่องมือจัดการความขัดแย้ง” ว่า สันติวิธีเป็นหลักการและเครื่องมือที่มนุษยชาตินำมาประยุกต์ใช้ในสถานการณ์จัดการความขัดแย้งอันเนื่องมาจากผลประโยชน์ ข้อมูลความสัมพันธ์ ค่านิยม โครงสร้างที่ไม่สมนัยกัน ได้นำเสนอทางเลือกในการจัดการความขัดแย้ง จากเครื่องมือจัดการความขัดแย้งของโลกตะวันตกและหลักการพระพุทธศาสนาของโลกตะวันออกมาบูรณาการกับองค์ความรู้ เพื่อให้ได้แง่มุมของความขัดแย้ง สันติวิธี และสันติภาพรอบด้านมากยิ่งขึ้น เพื่อสามารถเลือกใช้เครื่องมือ เพื่อให้สอดคล้องกับสถานการณ์ความขัดแย้งปัจจุบัน โดยนำหลักและวิธีการที่ชอบธรรมอันเป็นจุดเด่นในพุทธศาสนา นอกจากนี้ ยังได้กล่าวถึงศีล 5 และสันติวิธีไว้ในหนังสือ “พุทธสันติวิธี: การบูรณาการหลักการและเครื่องมือจัดการความขัดแย้ง” ระบุว่า ศีล 5 เป็นชุดแนวความคิดที่นำสันติสุขมาสู่ชุมชนสังคม และประเทศชาติ โดยมีเป้าหมายที่สันติภาพ และกล่าวถึง “พุทธสันติวิธี” ว่าเป็นวิธีการและเครื่องมือที่ทำให้เกิดความสงบกาย วาจา และใจ อันเป็นผลมาจากความรู้ ตื่น และเบิกบาน” จากกรณีศีลธรรมตามแนวปฏิบัติตามคำสอนพระพุทธศาสนา หรือแม้ความขัดแย้งก็เป็นการจัดการสันติวิธีเช่นกัน แต่ต้องเลือกใช้ใช้อย่างเหมาะสม

สันติภาพในพระพุทธศาสนาแบ่งออกเป็น 2 อย่าง ได้แก่ สันติภาพภายใน และ ภายนอก โดยสันติภาพภายใน หมายถึง การที่สภาวะจิตได้บรรลุพระนิพพานซึ่งเป็นสันติภาพที่ แท้จริงและสูงสุดในพระพุทธศาสนา ซึ่งเกิดขึ้นจากการฝึกฝนอบรมพัฒนาตนตามหลักไตรสิกขา และสันติภาพภายนอก หมายถึง ความอยู่ดีมีสุขของประชาชนหรือของสังคมหรือของโลกทั้งหมด ซึ่งเป็นภาวะที่ทุกคนมองเห็นรับรู้ได้และเป็นภาวะที่เกิดขึ้นจากการที่สังคมมีความสงบเรียบร้อย ไม่มีการรบราฆ่าฟัน ไม่มีสงคราม อยู่กันโดยไม่เบียดเบียน (พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), 2546) สอดคล้องกับ พระ

พรหมบัณฑิต ได้กล่าวถึงโลกทัศน์ของชาวพุทธ คำว่า "สันติภาพ" หมายรวมทั้งสันติภาพภายใน และสันติภาพภายนอก สันติภาพภายใน (อัมมัตตสันติ) รู้จักกันโดยทั่วไปว่า "ความสงบใจ" หมายถึงสภาพจิตใจที่เป็นอิสระจาก ความคิดหรืออารมณ์ที่กระสับกระส่าย อึดอัดรำคาญ การบรรลุถึงบรมสันติภายใน จิตเป็นจุดหมายสูงสุดของชีวิตที่ดีในพระพุทธศาสนา สันติภาพภายในเป็น ปัจจัยให้เกิดสันติภาพภายนอก สันติภาพภายนอกเป็นเรื่องเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล บุคคลใดได้ชื่อว่ามีสันติภาพภายนอก ก็ต่อเมื่อบุคคลนั้นสามัคคีปรองดองกับมนุษย์ สันติภาพ ภายนอกยังครอบคลุมถึงสันติภาพระดับกลุ่ม ระดับชาติ และระดับโลก ดังนั้นสันติภาพภายในกับ สันติภาพภายนอกจึงแยกกันไม่ออกต้องพัฒนาไปพร้อมๆ กันด้วยการควบคุมและทำลายรากเหง้า แห่งความขัดแย้ง 3 ประการคือ 1) ความปรารถนาในวัตถุทางและสิ่งปรนเปรอ (ราคะ) 2) ความ โกรธและความเกลียด (โทสะ) 3) ความหลง หรือ ความเขลา (โมหะ) ความขัดแย้ง การทะเลาะ วิวาท และสงคราม ล้วนมาจากรากเหง้าของความชั่วร้าย (อกุศลมูล) ทั้งสามประการนี้ (บ้านเมือง, ออนไลน์) จะเห็นได้ว่าการที่มนุษย์จะบรรลุถึงสันติภาพทั้งภายในและภายนอกดังกล่าว จึงต้อง ปฏิบัติตามหลัก "ไตรสิกขา" ซึ่งเป็นกระบวนการวิธีในการพัฒนามนุษย์ให้หลุดพ้นจากอำนาจของ ตัณหา มานะ ทิฐินั้น ไตรสิกขานี้ ได้แก่ การฝึกฝนพัฒนาคนในด้านพฤติกรรมภายนอกทางกาย วาจา เรียกว่า ศีล การฝึกฝนพัฒนาคนในด้านจิตใจ เรียกว่า สมาธิ และการฝึกฝนพัฒนาคนในเรื่อง ของ ความรู้ความเข้าใจให้เข้าถึงความจริง เรียกว่า ปัญญา นอกจากนี้หลักธรรมคำสอนอีกประการ หนึ่งที่สำคัญในพระพุทธศาสนา คือ เมตตาธรรม ซึ่งมนุษย์แต่ละบุคคลสามารถนำไปประพฤติปฏิบัติ ในชีวิตประจำวันได้ โดยไม่จำกัดว่า บุคคลนั้นจะเป็นพุทธศาสนิกชนหรือไม่ก็ตาม เพื่อให้สันติภาพ ภายนอก คือ สังคมมีความสงบ เรียกร้อย ไม่มีการรบราฆ่าฟัน ไม่มีสงคราม อยู่กันโดยไม่ เบียดเบียนเกิดขึ้นในโลกเมตตาธรรมนี้ พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต) (2546) อธิบายความหมายไว้ ว่า เมตตา มีความหมายในเชิงบวก คือ ความรัก ความปรารถนา ดี อยุ่กันให้ผู้อื่นประสบประโยชน์ สุขหรืออยากทำประโยชน์สุขแก่เขา และการที่เมตตาธรรมเป็น หลักธรรมคำสอนที่สำคัญประการ หนึ่งในพระพุทธศาสนา นี้ ท่านได้อธิบายเหตุผลไว้ว่า สาเหตุที่ทำให้โลกไร้ซึ่งสันติภาพก็เพราะกิเลส 3 ประการ ได้แก่ ตัณหาคือความ อยากได้ในผลประโยชน์ มานะคือความต้องการยิ่งใหญ่ และทิฐิ คือความเชื่อ ความเห็น ความยึดถือ ในแนวความคิด ลัทธินิยม อุดมการณ์ ศาสนา ซึ่งเป็นสาเหตุ สำคัญที่อยู่ในใจของมนุษย์ที่ทำให้ มนุษย์ออกไปแสดงบทบาทต่าง ๆ มากมายในโลกและเป็นสาเหตุ ที่ลึกรอนหรือทำให้โลกขาด สันติภาพ เพราะฉะนั้น การที่มนุษย์จะบรรลุถึงสันติภาพทั้งภายในและ ภายนอกดังกล่าว จึงต้องปฏิบัติตามหลัก "ไตรสิกขา" ซึ่งเป็นกระบวนการวิธีในการพัฒนามนุษย์ให้ หลุดพ้นจากอำนาจของ ตัณหา มานะ ทิฐินั้น ไตรสิกขานี้ ได้แก่ การฝึกฝนพัฒนาคนในด้าน พฤติกรรมภายนอกทางกายวาจา เรียกว่า ศีล การฝึกฝนพัฒนาคนในด้านจิตใจ เรียกว่า สมาธิ และ

การฝึกฝนพัฒนาคนในเรื่องของ ความรู้ความเข้าใจให้เข้าถึงความจริง เรียกว่า ปัญญา นอกจากนี้หลักธรรมคำสอนอีกประการหนึ่งที่สำคัญในพระพุทธศาสนา คือ เมตตาธรรม ซึ่งมีมนุษย์แต่ละบุคคลสามารถนำไปประพฤติปฏิบัติในชีวิตประจำวันได้ โดยไม่จำกัดว่า บุคคลนั้นจะเป็นพุทธศาสนิกชนหรือไม่ก็ตาม เพื่อให้สันติภาพภายนอก คือ สังคมมีความสงบ เรียบร้อย ไม่มีการรบราฆ่าฟัน ไม่มีสงคราม อยู่กันโดยไม่เบียดเบียนเกิดขึ้นในโลกเมตตาธรรมนี้ เมตตาที่มีความหมายในเชิงบวก คือ ความรัก ความปรารถนา ดี อยากให้ผู้อื่นประสบประโยชน์สุขหรืออยากทำประโยชน์สุขแก่ผู้อื่น และการที่เมตตาธรรมเป็น หลักธรรมคำสอนที่สำคัญประการหนึ่งในพระพุทธศาสนา นี้ เมตตาเป็นคุณธรรมที่เปิดจิตให้กว้างขวาง พ้นความเห็นแก่ตัว และขยายความรู้สึกที่ตีงม ออกไปทั่วโลก แผ่ออกไปถึงสรรพสัตว์ เมื่อจิตพ้นจากความยึดติดในตัวตนและสิ่งที่จะเอา เป็นของตน ก็พร้อมที่จะรองรับและเปิดโอกาสให้คุณธรรมอื่น ๆ เจริญงอกงามขึ้นได้คือ พร้อมทั้งจะปฏิบัติคุณธรรมข้ออื่น ๆ ได้อย่างจริงใจและเต็มที่ ซึ่งวิธีการสร้างเมตตาธรรมให้เกิดขึ้นในจิตใจนั้น พระพุทธศาสนาสอนให้นำชีวิตของตนเอง ไปเปรียบเทียบกับชีวิตของบุคคลหรือสัตว์อื่น ๆ ว่า บุคคลตั้งใจค้นหาว่าทุกทิศก็ไม่พบใครที่ไหน ซึ่งเป็นที่รักยิ่งกว่าตนเลย สัตว์เหล่าอื่นก็รักตนมากเช่นนั้นเหมือนกัน เพราะฉะนั้นผู้รักตนจึงไม่ ควรเบียดเบียนผู้อื่น หรือ สัตว์ทุกประเภท ย่อมสะดุ้งกลัวโทษทัณฑ์ สัตว์ทุกประเภทย่อมรักชีวิต บุคคลนำตนเข้าไปเปรียบเทียบกับแล้ว ไม่ควรฆ่าเอง ไม่ควรใช้ให้คนอื่นฆ่า กล่าวคือ เมื่อเรารักตัวเอง คนอื่นก็รักตัวเขา เราไม่ปรารถนาให้ใครทำอะไรกับเรา คนอื่นก็ไม่ปรารถนาให้เราทำอย่างนั้นกับ เขา เราปรารถนาให้คนอื่นทำดีกับเราอย่างไร คนอื่นก็ปรารถนาให้เราทำดีกับเขาอย่างนั้น การที่ บุคคลแต่ละคนคิดถึงความจริงนี้อยู่เสมอ ๆ จะทำให้การคิดพูดทำของบุคคลแต่ละคนเป็นไปในทางสร้างสรรค์ ไม่เป็นการทำร้ายผู้อื่น ไม่เป็นการเบียดเบียนผู้อื่น เนื่องจากจิตใจเต็มเปี่ยมด้วย ความรู้สึกว่ามีชีวิตทุกชนิดทั้งมนุษย์และสัตว์ต่างก็รักชีวิตของตนเองและต่างก็รักสุขเกลียดทุกข์ทั้งนั้น อีกทั้งยังเป็นเพื่อนร่วมชะตากรรมเดียวกันคือ เกิด แก่ เจ็บ ตาย ซึ่งทำให้ทุกชีวิตมีความสัมพันธ์กันแนบแน่น ดังนั้น บุคคลที่มีเมตตาธรรม เกิดขึ้นในจิตใจจะไม่ประพฤติปฏิบัติตนหรือกระทำการใด ๆ ก็ตามทั้งทางกายและวาจาที่อาจจะ ส่งผลทำให้บุคคลอื่นได้รับความทุกข์ ความเดือดร้อน และความวุ่นวาย ตลอดถึงการก่อให้เกิด ปัญหาวิกฤตการณ์ต่าง ๆ ในสังคมปัจจุบัน สังคมโลกที่เต็มไปด้วยวิกฤตการณ์ต่าง ๆ ทั้งทางสังคม การเมือง เศรษฐกิจและสิ่งแวดล้อม ทำให้หลักธรรมคำสอนเรื่องเมตตา ยิ่งมีบทบาทสำคัญยิ่งขึ้น ในการนำไปใช้ ป้องกันมิให้สังคมเกิดวิกฤตการณ์เพิ่มขึ้นและแก้ไขวิกฤตการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นแล้ว โดยการที่ มนุษย์แต่ละบุคคลเมื่อจะดำเนินภารกิจกรรมใด ๆ ด้านสังคม การเมือง เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อม ย่อมจะระวังป้องกันมิให้ความทุกข์ ความเดือดร้อน ความวุ่นวายต่าง ๆ อันเป็นผลจากการกระทำ ของตนเองเกิดขึ้นแก่บุคคลอื่นและสังคม ตรงกันข้าม กลับต้องการให้ประโยชน์และสันติภาพ เกิดขึ้นแก่บุคคลอื่นและ

สังคม เนื่องจากพื้นฐานจิตใจของมนุษย์แต่ละบุคคลมีความรัก ความปรารถนาดี อยากให้ผู้อื่น ประสบประโยชน์สุข หรืออยากทำประโยชน์สุขแก่เขาตนเอง ด้วยเหตุนี้ สันติภาพภายนอกจึงเกิดขึ้นได้ด้วยเมตตาธรรม

นอกจากเมตตาธรรมแล้ว พุทธศาสนายังเน้นถึงปัญญาเพื่อการเข้าถึงความจริง ความจริงนั้นเป็นปฏิปักษ์กับความเกลียดชัง เพราะความเกลียดชังนั้นมีพื้นฐานอยู่การบิดเบือนความจริง ถ้าอยากจะทำให้ผู้คนเกลียดชังใครสักคน ก็จำเป็นต้องสร้างภาพคน ๆ นั้นให้เป็นตัวเลวร้ายประหนึ่งยักษ์มาร และเมื่อเกิดความเกลียดชังแล้ว เราก็ไม่เห็นเขาเป็นมนุษย์อีกต่อไป หรือไม่ก็เห็นแต่ความเลวร้ายของเขาเพียงส่วนเดียว ที่สำคัญคือความเกลียดชังนั้นเกิดขึ้นได้เพราะมองเห็นแต่ความแตกต่างของกันและกัน ทั้ง ๆ ที่มนุษย์เรานั้นมีความเหมือนยิ่งกว่าความต่าง ปัญญาช่วยให้เรามองพ้นอคติทางเชื้อชาติ ภาษา ศาสนา สีผิว ประจักษ์ถึงความจริงว่ามนุษย์เรานั้นเป็นหนึ่งเดียวกัน แม้แต่คู่กรณีหรือ “ปฏิปักษ์” ก็มีความเป็นมนุษย์เช่นเดียวกับเรา ปัญญาและเมตตาธรรมควรเป็นพื้นฐานของวัฒนธรรมแห่งสันติที่ชาวพุทธทั่วโลกควรร่วมมือกันสร้างสรรค์ให้เกิดขึ้น โดยไม่เพียงทำกันในระดับละแวกบ้านหรือชุมชนเท่านั้น ดังที่มักเป็นมาในอดีตเท่านั้น หากควรให้ขยายไปในระดับประเทศและระดับโลก ที่แล้วมาชาวพุทธส่วนใหญ่มักพอใจที่จะสร้างสันติในระดับบุคคล ครอบครัว หรือละแวกบ้านเท่านั้น การกระทำดังกล่าวอาจใช้ได้ในปีบริบทของสังคมดั้งเดิมเมื่อศตวรรษที่แล้ว แต่ในยุคโลกาภิวัตน์ ที่ทุกอย่างส่งผลกระทบต่อกันไม่ได้อยู่จุดใดของโลก ชาวพุทธจะต้องขยายบริบทแห่งงานสันติภาพให้กว้างขวางขึ้นจนถึงระดับประเทศและระดับโลก (พระไพศาล วิสาโล, ออนไลน์)

สรุปได้ว่า สันติภาพตามหลักพระพุทธศาสนา หมายถึง ความสุข สงบเย็น เป็นอิสระจากความทุกข์ มุ่งเน้นที่จิตใจมนุษย์อันเป็นสันติภาพภายใน ซึ่งมีพัฒนาการไปถึงขั้นสูงสุด คือนิพพาน เมื่อบุคคลเกิดสันติภาพภายในจิตใจได้แล้ว ก็สามารถนำไปช่วยสร้างสันติภาพภายนอกสู่สังคมต่อไป

บทสรุป

พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาแห่งสันติ พระพุทธเจ้าทรงเป็นผู้นำในการสร้างสันติภาพ ทั้งภายนอกและภายใน ทรงเพียรพยายามออกจาริกเทศนาและฝึกสอนคนให้สร้างสันติภายในจิตใจ เพราะเมื่อคนมีสันติภายใน นอกจากตนเองจะมีความสุขเองแล้ว ก็จะไม่เป็นผู้รุกรานเบียดเบียน ก่อให้เกิดความขัดแย้งและสงครามภายนอก แต่จะเป็นผู้เสริมสร้างสันติสุขให้แก่ขยายออกไป และทรงแนะนำให้คนรักษาสันติภายนอก ด้วยการปฏิบัติถูกต้องในการอยู่ร่วมกัน มีความสัมพันธ์ที่ดี ไม่เบียดเบียนกัน แต่ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ไม่ทรงส่งเสริมสงครามไม่ว่าในรูปแบบใด ๆ ในทางพระวินัยได้ทรงบัญญัติไม่ให้พระภิกษุเข้าไปเกี่ยวข้องกับสงคราม แม้แต่จะไปดูกระบวนทัพที่เขาออกไป เพื่อจะทำสงครามกันก็ไม่ได้ สิ่งที่พระภิกษุจะยุ่งเกี่ยวได้ ก็คือ การกระทำในทางสันติ เมื่อชน

ต่างชาติต่างเผ่าจะทำสงครามกัน ถ้าอยู่ในวิสัย พระพุทธเจ้าจะทรงป้องกันยับยั้งไม่ให้เกิดสงครามนั้น ทรงสั่งสอนแนะนำให้ทุกคนมองเห็นและเคารพในคุณค่าของชีวิต ให้เปิดโอกาสแก่ชีวิตทุกชีวิตที่จะเจริญงอกงามในสันติสุข

เอกสารอ้างอิง

กรมองค์การระหว่างประเทศ กระทรวงการต่างประเทศ. *สันติภาพความมั่นคงและการลดอาวุธ:*

การรักษาและเสริมสร้างสันติภาพในกรอบสหประชาชาติ,

http://www.mfa.go.th/thai_inter_org/th/policy/6458/71949_B4.html

บ้านเมือง. *พระพรหมบัณฑิตชี้ สันติภาพภายใน เป็นปัจจัยให้เกิดสันติภาพภายนอก*, หนังสือพิมพ์

ออนไลน์ ฉบับวันที่ 17 ตุลาคม 2563 [https://www.banmuang.co.th/new/](https://www.banmuang.co.th/new/education/209576)

[education/209576](https://www.banmuang.co.th/new/education/209576)

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต). (2538). *การศึกษาเพื่อสันติภาพ*. กรุงเทพมหานคร: สหธรรมิก.

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต). (2546). *วิถีสู่สันติภาพ*. กรุงเทพมหานคร: พิมพ์สวย.

พระไพศาล วิสาโล. *พุทธศาสนาเพื่อสันติภาพ*, ปาฐกถาในการสัมมนาชาวพุทธนานาชาติหัวข้อ

“Searching for a Bridge of Peace” ณ เมืองเกียวโต ประเทศญี่ปุ่น วันที่ 3 สิงหาคม

2548. <https://www.visalo.org/article/budBudperSanti.htm>

พระมหาภุชณะ ตรุโณ. (2551). *พระพุทธศาสนากับการสร้างสันติภาพโลก*.

<https://www.mcu.ac.th/article/detail/14299>

พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส (นิตินุญยากร). (2554). *พุทธสันติวิธี : การบูรณาการหลักการและ*

เครื่องมือจัดการความขัดแย้ง. กรุงเทพมหานคร: 21 เซนจูรี่.

ราชบัณฑิตยสถาน. (2546). *พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542*. กรุงเทพฯ:

นานมีบุ๊คส์ จำกัด.

ศรีมงคล เทพเรณู. (2555). *สันติภาพศึกษา*. กรุงเทพฯ: คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัย

ราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา.

Institute for Economics & Peace. *Global Peace Index 2021: Measuring Peace in a*

Complex World, Sydney, June 2021. <http://visionofhumanity.org/reports>.

Oxford University,

Oxford University. (2005). *Oxford Advanced Learner's Dictionary*. 7 edition. USA:

Oxford University Press.

